

Stanislava Stojan

Zavod za povijesne znanosti HAZU,
Dubrovnik, Lapadska obala 6

BERNESKNA POEZIJA U DUBROVNIKU NA PRIJELAZU IZ 18. U 19. STOLJEĆE

U novim uvjetima gospodarskoga života i tjeskobi nesigurnog i nemirnog vremena Dubrovčani stvaraju šaljivo-satiričnu poeziju, koja, uza sve što odražava duhovno siromaštvo novog građanskog društva, obilježava jedan povijesni isječak dubrovačkog kulturnog života.

Razdoblje pri kraju 18. i početkom 19. stoljeća, najčešće okarakterizirano u hrvatskoj književnoj povijesti kao umorno stanje jedne stare i iscrpljene civilizacije, u kojem djeluju njezini posljednji književni predstavnici pišući na latinskom i talijanskom jeziku, prevodeći klasičnu poeziju na hrvatski jezik, zanimajući se za usmenu poeziju i producirajući u velikom broju prigodničarsko retoričke stihove prema uhodanim klasicističkim matricama, manje je međutim, poznato kao vrijeme u kojem je poslije, Nalješkovića, Držića, »Jeđupke«, »Derviša« i »Marunka« nanovo u poeziji oživjela, istina u ponešto izmijenjenoj formi, tradicionalna dubrovačka sklonost duhovitosti, šali i parodiji.¹

Osiromašeno plemstvo i građanstvo u novim uvjetima gospodarskoga djelovanja te u duhovnoj ograničenosti i tjeskobi nesigurnoga i nemirnoga vremena stvara šaljivo-satiričnu poeziju koja, bez obzira na to što odražava duhovno siromaštvo novoga građanskog društva i njegovih uzanci, daje kulturno obilježje jednom povijesnom isječku dubrovačkoga života. Poezija, naime, nije više potreba duha, ona najčešće u izmijenjenim kulturnim i povijesnim okolnostima postaje običaj, izraz puke dokonosti, poetika besposlenstva, a zabava u svojoj goloj i sterilnoj jednostranosti postaje težnja i cilj.

No, uza sve nemogućnosti posljednjih književnih predstavnika staroga Dubrovnika da se svojim stihovima uzdignu na razinu prave umjetnosti, pojedina pjesnička ostvarenja nekolicine dubrovačkih književnika probijala su razinu objesne i koji puta neukusne šale, blijeđe karikature i nesigurne parodije, progovarajući svojih stihovima spontano, graciozno i živahno, s duhovitim dosjetkama, gipkošću i jezičnom elegancijom, te otkrivajući užitak pjevanja lišen gorčine i zajedljivosti.

Zamijetio je te pjesničke radove Franjo Marija Appendini koji, se govoreći o dubrovačkoj tzv. burlesknoj poeziji, osvrće na njenu tradiciju u poetici Stijepa Đorđića, Ignjata Đorđića i maskerati Nikole Nalješkovića, istakavši da je šaljivo-satirički pristup blizak ovo-

¹M. Kombol, Povijest hrvatske književnosti do preporoda, Zagreb 1961, 383–396.

me narodu i njegovu jeziku.² Tom prilikom upotrijebio je izraz **burleskan** za ovu poeziju, povezujući je sa stvaralaštvom Moliere i Goldonija i ne propustivši priliku da kaže kako poezija koju je zatekao u Dubrovniku nimalo ne zaostaje za stvaralaštvom ovih znamenitih književnih majstora.³

Osvrnuvši se, međutim, na stvaralaštvo novijih pjesnika koje je zatekao prilikom svog dolaska u Dubrovnik krajem 18. stoljeća, Appendini nabraja 18 književnika, ukazujući posebice na šaljivu poeziju Marina Zlatarića koju naziva **bernesknom** i prilično gracioznom⁴ Tom je prilikom prvi put za cvat šaljive poezije u Dubrovniku pri kraju 18. i početkom 19. stoljeća upotrijebljen izraz **berneskan** prema poeziji **Francesca Bernija**, pjesnika talijanskog činkvečenta koji je svoje humorističke, neočekivane i zajedljive dosjetke izražavao prostodušnim, tečnim i peckavim jezikom, očitujući tako svoju neobuzdanu i temperamentnu narav.⁵ Berniju su u njegovo vrijeme prigovarali zbog pošalica, ali i žestokih žaoki pa i niskih udaraca. Umro je otrovan, pod čudnim i nerazjašnjenim okolnostima, a njegova smrt zasigurno je bila u neposrednoj vezi s njegovim stihovima koje je znao beskompromisno i otvoreno upućivati na razne pa i na adrese tadašnjih moćnika. No, uza svu skromnost svoga jezičnoga izričaja, Berni je ostao zapamćen po duhu vedrine i prpošne mladosti, po idealu zdravog i poštenog življenja što ga je inauguirao u svojoj jednostavnoj i realističnoj umjetnosti.

Iako Croce naziva Bernijevo stoljeće razdobljem muka velike poezije te epochom moralne i literarne dekadencije **berneskna** poezija, nazvana tako po svome velikom inauguratoru Francesku Berniju, najznačajnijem promicatelju tzv. antiheroične i antipetrarkističke poezije, nanovo je oživjela u 18. stoljeću, u razdoblju koje talijanski književni povjesničari nazivaju **arkadija bernesca** i manje ili više izražajno trajala do gotovo polovice 19. stoljeća⁶ Uz blijeđe imitatore Bernijeve poezije, postojao je i veći broj pjesnika koji su na tom području ostvarili značajne pjesničke domete.⁷ Iz pjesničke ostavštine F. Bernija pjesnici arkadije berneske nasljeđuju izravno ne samo pjesničke forme, već i cijele pjesničke sklopove u kojima je osobito izražajna **bernijevska** igra riječima, a nasljeđuju i sam užitak pjevanja o ispraznim i nevažnim stvarima, pjesničke poslanice s paradoksalnim prijekorima i pohvalama, osobiti odnos prema životinjama (psima, mačkama, pjevcima i magarcima).

Ni dubrovački pjesnici koji stvaraju neposredno pred potpunim ekonomskim i političkim kolapsom Dubrovačke Republike i nekoliko decenija nakon njega, općenito nemaju sjaj i snagu svojih baroknih i ranijih prethodnika. U društvo koje je više nego za bilo

²F.M. Appendini, *Notizie storico-critiche sulle antichità, storia e letteratura de' Ragusei*, Dubrovnik 1802, 1803, II, 272.

³Appendini je, po svoj prilici, povezao njihov šaljivi ugođaj s djelom F. Bernija »Opere burlesche« objavljenim u Milanu 1806.

⁴Appendini spominje: Anicu Bošković, Marina Tudizića, Arkandela Kalića, Bašić Petra, Marina Zlatarića, Sorkočević Petra, Toma Ivanovića, Simona Tršanića, Danluku Volantića, Nikolu Marčija, Iva Altetića, Marka Bruera, Iva Salatića, Ivana Stullija, Joakima Stullija, Đura Ferića, Đura Hidžu i Antuna Kaznačića.

⁵E. Chiorboli, *F. Berni, Poesie e prose*, Firenze 1934; G. Mazzuchelli, *Berni, Le rime (Vita del Berni)*, Milano.

⁶C. Previtera, *Poesia giocosa e l'umorismo*, Milano 1942, 183–195.

⁷Isto, 185 *Pjesnici Baldovini, Beretti, Borsetti, Fusinato, te Carrer, Monti i Vitorelli koji su čitani i prevedeni u Dubrovniku*; Slabe imitatore Bernijeve poezije naziva pjesnik Baretta berniescacci bastardi.

čim drugim težilo za kičom i zabavom, ulazila je moda **berneske poezije** sa snažnim trendom podsmijeha i rugalice do parodije i opscene šale. Motivi koje su izabirali dubrovački pjesnici bili su donekle slični onima što su ih opjevali i talijanski pjesnici arkadije berneske: odnos prema predrasudama, ismijavanje društvenih običaja, udvarački skandali, filozofske i političke zablude, odnos prema ženi (definiran u književnoj povijesti kao antipetrarkizam), peripetije bračnog života, smiješna blebetanja i smiješni doživljaji te čudni događaji. Nastajale su najrazličitijim povodima, naješće prigodom vjeridbi, vjenčanja i pokladnih svečanosti.

Premda dubrovački pjesnici ovu vrstu poezije nazivju najčešće *anakreontskom*, prema vedrom i laganom sadržaju, ili *makaronskom* prema jezičnom izrazu koji su pisane, ne pozivajući se izravno na Bernija, nesporno je da ona ima s bernijevim pjesništvom izrazite sličnosti i dodirne točke.⁸ Na to upućuje i činjenica da su u Dubrovniku prevodili i rado čitali poeziju Francesca Bernija, kao i poeziju Bernijevih nasljednika u razdoblju arkadije berneske, Vitorellija i Montija.⁹ To, dakako, ne umanjuje njihov značaj niti dovodi ovu poeziju u podređenu ulogu prema šaljivo-satiričnoj pjesmi koja je gotovo istodobno cvjetala i u talijanskoj književnosti. Štoviše, moguće je ustvrditi njezin posve autonoman i osebujan izraz i karakter kakav se njegovao osobito u Dubrovniku krajem 18. i početkom 19. stoljeća.¹⁰

Kao najznačajniji predstavnici ove vrste pjesništva u Dubrovniku navode se najčešće Andrija Paoli, Marin Zlatarić, Marko Bruerević ponašeni Francuz, Đuro Hidža, Pijerko Sorokočević, Ivo Salatić i Antun Kaznačić.

Više od pola vijeka proteklo je od Appendinijevih konstatacija vezanih za dubrovačku šaljivu poeziju do zanimanja Frana Kurelca za ovu vrstu pjesama, koju je zamijetio putujući dubrovačkim krajem šezdesetih godina 19. stoljeća, i one su toliko zaokupile njegovu pažnju da je dodijelio ovim »porugljivim« i »kosmatim« pjesmama jednako značajno mjesto kao i onima koje je nazvao pastirskim. Četiri takve pjesme uvrstio je i u svoj putopis kojemu je, prema ove dvije vrste pjesama, dao naslov »Runje i pahuljice«.¹¹ Runje u ovom slučaju označavaju podrugljivu poeziju. Makaronizam ovih pjesama, ističe Kurelac, nije hotimičan već se očituje kao sušiti realizam na duhovnoj i poetskoj visini. Potkrijepio je to u primjeru »Prdonje«, »u blato najniže prostote ogrezloga ribara«; »I glup je, i veličav je, i osvetljiv je i golišast je, i plašljiv je, i kukavan, ruglom vsake diklesine i vsakoga smetilja na ulici, nu si je mislio pjesnik: Prem ovakvih ima!« Nije zaboravio pripo-

⁸ I. A. Kaznačić, Rukopisi hrvatski koji se nalaze u O.O. franciskana u Dubrovniku, Arkiv za povjesnicu jugoslavensku, Zagreb 1859, 139–164; Biblioteka di fra Innocenzo Ciulich, Zadar 1860.

⁹ I. A. Kaznačić, Brada Dinka Jakinjanina, Zenska ljubav često mijenja, Slovinac, 3, 1878, 17–19.

¹⁰ Š. Ljubić, Ogdalato književne povijesti, Rijeka 1864, 160, »Častno mjesto u našoj književnosti zaslužuju jošte šaljive i pecave pjesni, u kojih se često odbija prava slika narodnoga života i običaja. Prirodna je u našem narodu šala i ukor do potrebe, ali to on znade tako upotrijebiti da ne bude uvrijedom nego poboljšanjem. Ovo nam zasnjeđočavaju i sami književni proizvodi što nam u toj struci ostaju od prošastih vjekova«.

¹¹ Pjesme koje je Kurelac objavio u knjižici »Runje i pahuljice« objavljenoj u Zagrebu 1866, bile su »Suze Prdonje«, »Dve djevojke postarije i dva mnrara mladića« te »Razgovor od poklada među šavcom, klobučarom, crevljarom, marangunom i barbirom« autora Antuna Kaznačića, što Kurelac nije naznačio ili nije znao. Četvrta pjesma bila je »Potomanjsko vijeće« za koju L. Zore u »Eroikomične dubrovačke pjesme« Rad JAZU 71, 1884, 145–174, navodi da je pjesma M. Zlatarića. Kurelac navodi da je sva četiri rukopisa našao u popa u Ošljemu. Bio je to Mato Vodopić, pa je doista neobično da nije pribilježio ili rekao Kurelcu čije su to pjesme, što je osobito u primjeru Kaznačićevih pjesama Vodopić mogao znati.

menuti ni o realističnosti pjesme u kojoj su protagonisti usidjelice i mornari: »... usidjelice posvud bridke su, mrzovoljne, okorne, zubate, lajavice, zaplitače, svakomu i vsaćemu uz kosu; nu tko im retorike ne zna, kako se u primorju razcvata, iz ovoga ju razgovora prouči.«¹²

Kaznačićev »Prdonja« neobično podsjeća na Đorđićeva »Marunka«, mljetskoga ribara. I jedan i drugi, pak nalikuju Bernijevu prevarantu raspniku i ribaru u pjesmi »Lamento di Nardino«.¹³ Berni, rođeni lakrdijaš, neobično je osjećao pristnost s jezikom smiješnih i prezrenih otpadnika društva, budalastih »ridikula« s čijim se karakterima u tolikoj mjeri identificirao da je postao posve familjaran sa svijetom koji mu je prema društvenom statusu bio posve daleko. A u predgovoru svoga izdanja Đorđićeva »Marunka« iz 1839. godine A. Kaznačić ističe vještinu Đorđićeva komičnoga zahvata koji je, sudeći po njegovoj poeziji, bio i Kaznačićeva stvaralačka osobina: »...Jedan čovjek duha onakoga kakav se u Ignaciju spoznavашe, živeći povazan među čeljadi onoga mjesta, onog doba divljega i neumjetna, imao je vremena za iskušati, za naučiti njihove običaje, njihove načine od govorenja i njihova smiješna prigruća...«

I u pogledu vlastite burleskne poezije Kaznačić je svjestan njezine jezične dimenzije, odnosno prevažne uloge kolokvijalnog jezika sa svim dijalektalnim obilježjima i primjesama talijanskog jezika, ne izuzimajući izuzetno poznavanje lokalnog mentaliteta.¹⁴

L. Zore unosi za cjelokupnu šaljivu poeziju spomenutog razdoblja Croceov pojam – **eroikomične pjesme** (premda sam Croce razlikuje eroikomičnu, parodijsku i burlesknu poeziju)¹⁵, jer se u njima svečanom tonom govori o smiješnim stvarima, napominjući da je ova vrsta pjesama napisana »iskvarenijem i izmješanim jezikom«, potkrepljujući to primjerima Vetranovićevih, I. Đorđićevih i A. Kaznačićevih pjesama.¹⁶ Njihove uzore nalazi u poeziji talijanskih pjesnika 16. i 17. stoljeća L. de Medicija i F. Baldovinija, smatrajući ih samo »presadenom talijanskom klicom« i ocjenjujući ih kao »grdno pisanje objesnih Dubrovčana«. O realističnosti i pjesničkoj vrijednosti ovih pjesama nema u Zore niti spomena, premda je istaknuo da su dubrovačke maskerate pretekle talijanski uzor. Dubrovačku kolendu kao osobitu vrstu duhovite pjesme njegovane u Dubrovniku Zore također nije spomenuo, iako je ovom prilikom u cijelosti donio jednu takvu tipičnu pjesmu što ju je Andrija Paoli posvetio prijatelju pjesniku Vladu Menčetiću. Pjesmi je prethodio kraći prozni uvod, sastavljen također na vrlo duhovit način sa svim elementima makaronskoga jezika kojim je vrlo često bila pisana ova vrsta poezije, njegovana u Dubrovniku.¹⁷ Komični efekti Paolijevih stihova naobično podsjećaju na britkost i

¹²Antun Kaznačić autor je i jedne i druge pjesme, a objavio ih je njegov sin Ivan August u zbirci očevih pjesama »Pjesme razlike«, Dubrovnik 1879.

¹³F. Berni, *Opere burlesche*, Milano 1806, 72.

¹⁴Pismo A. Kaznačića Matiji Banu od 1. svibnja 1849. HAD, RO 170 CCXXIII/1»... za u mojim slušaocima smijeh probuditi usilovan sam bio služiti se običajnim narječjem dubrovačkim;...ove prigodne pjesme bile su pjevane veoma poznatim i dragim prijateljima, radi česa često tajašeše u njima bešice i zahode njihova života, ili kojega druga koj me sljedijaše tako da čitatelji inostrani, ne poznajući ni onu čeljad ni njihova djela, ne bi mogli razumno dohititi bez opaskah i tomačenjah, u čemu se sok pjesamah uzdrži.«

¹⁵Istakao C. Previtera u *Poesia giocosa e l'umorismo*, Milano 1942, 3.

¹⁶L. Zore, *Eroikomične...*

¹⁷Andriju Paolija, uz Marina Zlatarića i Marka Bruerevića, navodi i R. Visić kao prethodnike Antunu Kaznačiću. On, međutim, smatra da ih je u majstorstvu oblikovanja komičnih efekata Kaznačić daleko pretekao. R.V. *Biografija Antuna Kaznačića*, Slovinc 1879; R. Visić, predgovor zbirci pjesama *Pjesme razlike*, Dubrovnik 1879.

izravnost šaljivo-satirične poezije Francesca Bernija te njegovih epigona i nasljednika iz 18. stoljeća:¹⁸

Čutim dušo, veliš meni,
Nu se uškopit moš i sada
Za steć visok glas žuđeni
Zasve ti je sijeda brada.

O dubrovačkoj šaljivoj poeziji piše M. Medini pri koncu 19. stoljeća u Dubrovniku, obrativši pažnju najvećim dijelom dubrovačkoj pokladnoj pjesmi, držeći sve njezine njegovateljke za »Čubranovićeve nasljednike«¹⁹. Kao i njegov prethodnik petnaestak godina ranije L. Zore, M. Medini drži dubrovačku pokladnu poeziju autentičnom, s ponekim dodirnim točkama s florentinskom odnosno medićijevskom pokladnom poezijom, ni ne spomenuvši međutim, druge oblike prigodne duhovite i satiričke poezije njegovane u Dubrovniku krajem 18. i početkom 19. stoljeća. U zaključku, međutim, ističe da pokladna pjesma prestaje za S. Đorđićevim »Dervišem« i prelazi u eroikomičnu pjesmu koju su nastavili njegovati Marko Bruerević, Franatica Sorkočević, Antun Kaznačić i drugi, izražavajući svojom pjesmom »objijest vlastele i bogatih pučana, izvrgavajući ruglu i ljubav, i pojedince, i sela, i staleže«.

Prema rukopisnoj ostavštini obitelji Kaznačić, koja se čuva u Arhivu Hrvatske akademije i koja sadrži veliki broj duhovitih i šaljivih pjesama, čini se da su i otac Antun i sin Ivan August bili osobito vezani za ovu vrstu poezije.²⁰ Kao svoj doprinos sadržaju 2. sveska »Dubrovnika zabavnika štionice«, Ivan August Kaznačić ponudio je »Kitu šaljivo – satiričnijih pjesama«, starijih i suvremenih dubrovačkih autora, koje vezuje prizvuk umjerene šale i simpatične duhovitosti. Kaznačićeva šaljiva mini antologija sadržavala je, uz I. Đorđićevu duhovitu eklogu »Medetko« i Bruerevićev pokladni spjev »Zvezdoznanci«, nekoliko kolendi Pjerka Sorkočevića i Antuna Kaznačića, šaljive pjesme M. Breurevića, I. Salatića i Đ. Hidže te nekoliko šaljivih epigrama, kao i duhovitu poslanicu uredniku zabavnika Kukuljici čiji je autor bio sam Ivan August Kaznačić.

»Jednoj djevojčici kad je nos razbila« Iva Salatića u sadržajnom pogledu simpatična je rugalica, stilski umjerena i jezično neutralna u kojoj se pjesnik posve blago našalio s djevojčicom Katom s otoka Lopuda.

Sličnog je karaktera i »Pjesma za uškati dijete«, za čije autorstvo I. A. Kaznačić dvoumi između M. Zlatarića i M. Bruerevića. Usporedivši ovu pjesmu s poezijom M. Zlatarića i hrvatskim pjesničkim opusom M. Bruerevića, pjesma nedvosmisleno navodi na zaključak, prema svojim stilskim osobitostima i svom jezičnom izričaju koji vrvi bosanskohercegovačkim turcizmima, da je njezin autor M. Bruerević.²¹

Ninaj zemlje gospodaru,
Ninaj carski poklisaru,
Čudiće se svak u gradu
Kad zapuštiš, sinko, bradu

¹⁸U katalogu »Rukopisi hrvatski...« I. A. Kaznačić naveo je pod brojem 106 pjesmu »Pardac« A. Paolija.

¹⁹M. Medini, Dubrovačke poklade i Čubranovićeve nasljednici, p.o. iz Programa za šk. god. 1897/98 c.k. vel. gimnazija u Dubrovniku, Dubrovnik 1898.

²⁰Arhiv HAZU XV 21, B IV.

²¹M. Bruerević je više godina proživio u Bosni, vezan za to područje konzularnim poslovima, a i njegova prva žena bila je iz Travnik.

Ko' posvećen kosmurati
Hodža kad se s Čabe vrati.

Đuro Hidža, dubrovački liječnik, ekolog i pjesnik, napisao je dio svojih pjesama u vedrom i duhovitom tonu. I. A. Kaznačić, koji je osobito cijenio njegove pjesničke sposobnosti i često i rado pisao o Hidži, objavljujući povremeno poneku njegovu pjesmu ili neki od njegovih prijevoda iz klasične književnosti u dalmatinskim časopisima iz svoje bogate zbirke rukopisa Hidžinih pjesama, nije zanemario ni Hidžinu sklonost šaljivim pjesmama, pa je u spomenutom prilogu »Dubrovniku zabavniku štionice« objavio simpatičnu, vedru i duhovitu pjesmu »Deši preljici«. Hidža se, za razliku od spomenutih pjesnika, ne koristi elementima tzv. makaronskoga jezika. Komičnim efektima njegove poezije pridonose izrazi svježeg i sočnog narodnog govora:

On (vreteno op. S.S.) iz vlasa tebi u ruci
zna tak' tanku izvuć dlaku
same bube i pauci
da je iz crijeva vadu taku.

Prirodnost i racionalnost Hidžina kazivanja zasigurno upućuju i na njegovo liječničko zanimanje.

Još je slobodnija u svom izrazu Hidžina »Pirna pjesma« što je po Kaznačićevoj smrti objavljena iz njegove rukopisne ostavštine u dubrovačkom časopisu »Srd«:²²

Zaručene kadara su
One s tuđom pečom mesa,
(Ne varam se) mnu sve da su
Tegle prstom u nebesa,
I da otvoren stoj' samima
Raj zemaljski udatima.

Naturalistički elementi Hidžine pjesme upotrebljeni su posve slobodno i nedvosmišleno i svojom bezočnošću i izravnošću stvaraju komični dojam što je i bila pjesnikova nakana. Još je takvih pjesama ostalo u Hidžinoj rukopisnoj ostavštini.²³ Samim naslovom pjesma »Primalje iz Zadra« upućuje na karakter pjesme u kojoj se Hidža otkriva ne samo kao liječnik praktičar, već i kao vješt i duhovit stihotvorac našalivši se ovoga puta s uvijek vrlo aktualnim pitanjima poroda, sterilnosti i neželjenih trudnoća.²⁴

Eto je Zadar Dubrovniku
tri primalje poklonio,
I u tom daru priveliku
Blagodarnost njemu otkrio.
Dubrovačke mlade žene
Nebojte se već rađati
Čim vješte sve i izučene
Primalje će kod vas stati.

²²D. Hidža, Pirna pjesma, Srd 1902, 605

²³Rukopisi knjižnice Male braće u Dubrovniku, rkp. 425; Arhiv HAZU, Rukopisna ostavština obitelji Kaznačić XV 21/B IV. 6, 7.

²⁴Jednako kao i pjesma »Deši preljici« i spomenute dvije pjesme nalaze se u Arhivu HAZU, u rukopisnoj ostavštini obitelji Kaznačić.

U ovom poslu svašta znaju
 Ruku imadu laku i blagu,
 I po utrobi svud brškaju
 Njihovomu kak po špagu.
 Znadu unutra kako dijete
 Stoji i što misli i čini,
 Nit se u času ne omete
 Koliko će stat u tmini.
 Ženu u obraz netom vide
 Gataju je li bređa il' nije,
 Reknu pritom čim ju obide
 Plod al' ženski al' muški je.
 Na livadam zasma plodnim
 Plod umjedu utažiti,
 Njega paka po neplodnim
 Bahorenjem probuditi.
 Toliko su domišljate
 Da kroz vode i travice
 Na čistoću djevstva vrate
 popuzene djevojčice.
 Umigle bi ko se liči
 Uzrokovat i izmete
 Da ih ne straše božji biči
 I svjetovne pravde štete.
 Jes roditelja koje hlepe
 Neimat mlijeka u prsima
 Dojke im ončas one oblijepe
 I pogine mlijeko u njima.
 Znade svjesno ozdraviti
 Bradavica pukotine,
 I u trenutje učiniti
 Teška bolest da umine.
 Čestokrat ih glade i maste
 I oko njih svašta prave
 Da neostanu trbušaste
 I spadene prsi objave.
 Djecu paka ku primaju
 Ne drpu ih niti neće
 Da na nogah skomprcaju
 I da idu na Sambeće.
 Iz njihovih ruka izlazu
 Djeca prava jakno strila
 Zdrava u tijelu, zdračna u stasu
 Nit' poznadu što je kila.

U svoje vrijeme izuzetno popularna šaljiva pjesma M. Zlatarića »Tužba kazamorta od Stravče« našla se također u Kaznačićevoj ostavštini.²⁵ U njoj je na duhovit način pri-

²⁵ Arhiv HAZU XV 21/BVI, 15

kazana sva težina neugodne i opasne jednomjesečne dužnosti kacamorta u konavoskim brdima, na koju su bili upućivati mladi predstavnici dubrovačkog plemstva u vrijeme epidemije kuge.²⁶ Pjesma ima formu tužblize u kojoj je sadržana poruka nesretnoga mladog plemića (Po svoj prilici, samog pjesnika M. Zlatarića) onome koji ga ima zamijeniti na nemilom položaju kacamorta u selu Stravča. Uslijed nekih okolnosti (vrlo vjerojatno i po kazni) mladić je ostao u Stravči tri mjeseca premda je radna obveza na toj dužnosti bila samo mjesec dana. Život među gorštačkim svijetom na graničnom području s tursko-hercegovačkim teritorijem, na kojemu su prisutne surove tribalne nehumane navade, teži je od tamnovanja u dubrovačkom zatvoru mladiću stasalom u produhovljenoj i kulturnoj dubrovačkoj sredini, a Zlatarić ga je prikazao s puno spontane duhovitosti.

K'ovijem hridim ak' ikada
 Zatjerate čes nemila,
 Ah! Poznat ćeš brate tada
 Što ti je sada čuti sila.
 Vrh udesa zaisto tvoga
 Proplakat ću dnevi i noći
 Misleć mjesta iz rodnoga
 Da si imo k' Stravči doći.
 Prijatelje sve ostavit
 Grad, rodake, dom, skupštine,
 Mjesec dan ter boravit
 Živ ukopan u dubine.
 I nevolju još za goru
 Imat slušat što je odviše
 Gdje rikaju u taboru
 Vuci, Miški i Staniše.
 Kiridije kad vikaju
 Upute se ter put grada,
 Sva se brda razlijegaju
 Strah odide da te tada.
 Tu si okružen svud brdima,
 Oko nema što vidjeti,
 Tu je sveder pasja zima
 U najtoplije vrijeme ljeti.
 Pak na svetac u Lapice
 Isprid krčme kad Stravčani
 Prikuju se kod bačvice,
 Razljute se ko dušmani.
 Tad ćeš čuti zveku, buku
 Vikat pasje vjere i pare

²⁶Vidi akademijски rječnik; I. A. Kaznačić je u prilogu rukopisa pjesme objasnio značenje riječi kacamorat: »Budući da u susjednoj Turskoj zemlji često bi bijesnila kuga, Durovačka Vlada držala je neprestano na ganici svoje činovnike da nedopuštaju da njezini podanici opće s turskijem, nego opslužujući neke zdravstvene opasnosti, koje svjedoče ondašnje uljudno izobraženje ove Republike. U većim selima na granici gdje su bili tabori za trgovanje, stanovao je jedan vlastelin kao nadzornik koga su zvali kacamortom (mislim iz latinskoga caccia mortu). Stravča je bila jedno od težijeh sela u konavoskome predjelu.

Tad kamenja čut ćeš zvuka,
 Pesti, bate i kandare.
 Tad svi vade oni u jedu
 Da se biju ko' krvnici
 Od župnika nu ne smjedu
 Neg' se vrate k bokarici.
 Gdje je njima mjesto mira
 Tu se prošlost zaboravi,
 i veseo kak da je s pira
 Zarli se pun ljubavi.
 Ah nesreće gorke i hude,
 U ovakom mjestu biti.
 Ko će ikada trude i muke
 Kacamorta moć platiti!
 Bolje je bilo da sam bio
 Mjesec dana u tamnici,
 Da sam život moj dospio
 Na vješalim' o zančici!
 Nebi bio u prigodi
 Trpjjet, čučet, kušat tada
 Kak se meni zgodi odi
 Tuge, suze, čemer, jada.
 Je li ovako sve istina
 Što sam dosad imo rijeti,
 Obvezijeh sred dubina
 Do malo ćeš sve vidjeti.
 Tvoje zaisto cieč zanke
 Spomeni se ko je upiso
 Stravačke sve svoje m....
 Do omalo nije lipso.
 Erbo je ovdje tri mjeseca
 Cijela tužan učinio,
 Nemiloga cieč udesa
 Zdravlje i pamet izgubio.
 Još da je mjesec meni sila
 U ovem mjestu pribaviti,
 Znaj da će mi pastit kila
 Dok mi izmjenu budeš dati .

U Katalogu »Rukopisi hrvatski...« I. A. Kaznačić je pored spomenute pjesme naveo i Zlatarićevu »makaronsku« pjesmu posvećenu Petru Bašiću meštru od geometrije, Ivu Kaznačiću (kapetan i pjesnik, dvadesetak godina stariji rođak Antuna Kaznačića, u književnoj povijesti često zamjenjivan s Ivanom Augustom sinom Antuna Kaznačića, op. S. S.) i Baldu spičaru škularima.²⁷

U predgovoru svoga pjesničkoga priloga Kaznačić je kraću pozornost posvetio oblicima duhovite pjesme njegovane u Dubrovniku, među kojima posebice izdvaja »Dubro-

²⁷Zlatarićeva pjesma »Tužba kazamorta od Stravče« navedena je u spomenutom katalogu pod br. 60. a druga pjesma koju je Kaznačić nazvao »makaronskom« pod br. 105.

vačke pjesme za Maškarata« i »Dubrovačke Kolende«²⁸ Kao primjer maskerate Kaznačić navodi »Jedupku«, »Dervišijadu« i Bruerevićeve »Zvezdoznance«, čiji su korijeni uvjetovani društvenim životom Dubrovnika i strogim patrijarhalnim odgojem mladeži, osobito ženske. »No, ljudske strasti, osobito ljubav, u onijem mladijem dušama, ako utuljene, gorjele su kao žar ispod pepela i prigodom silno bi rasplanule«, ističe Kaznačić. Kolende pak naziva pjesmama »čestitovanj« koje su se pjevale pred vratima gospodaru kuće u oči sv. Luke, Mratinja dana, sv. Nikole, Božića, Novoga ljeta i Vodokršta, sadržavajući uz čestitku i prijateljsku šalu, redovno izraženu jezičnom osobitošću dubrovačkoga kolokvijalnoga govora. Što se autora tiče, Kaznačić je osobitu pažnju posvetio I. Salatiću i M. Bruereviću²⁹ Govoreći o kolendi kao o posebnom obliku narodne pjesme u Dubrovniku, Kaznačić ističe njezin šaljivo-satirički ton i prisno prijateljstvo koje je redovno vezivalo kolendara i onoga kome je pjesma bila upućena. Dijalektalni jezični izraz značajno je pridonosio smiješnom učinku pjesme.³⁰

I F. M. Appendini predstavlja kolendu isključivo kao pjesmu čestitanja, premda je sam bio svjedokom da ona svojim podrugljivim, ali i satiričkim nagnućem daleko prelazi okvire obične prigodničarske pjesme, predbacujući jednom prigodom Antunu Kaznačiću da se cijeli grad »uzmamio« njegovim kolendama.³¹

Antun Ročić, međutim, smatra da su kolende »pjesni zgodne od čestitanja, oli smiješne i špotne pjesni«. One su se obično posvećivale dobrim prijateljima kojima su se smiješnim tonom pjevale »malahne njihove neizvrsnosti« na način da se nisu mogli uvrijediti. Kolenda je, prema njegovu mišljenju, uzdržala vez ljubavi i jedinstvo duha u dopuštenim i ugodnim zabavama. Ročić stavlja Antuna Kaznačića iznad svih spjevalaca kolendi, žaleći što ih se više nije sačuvalo budući da mnoge autor nije ni zapisao, a većim dijelom i kad su bile stavljene na papir, razasute su i bilo ih je nemoguće prikupiti.³²

Sam A. Kaznačić malo je držao do svojih kolendi koje su najvećim dijelom nastale u njegovoj mladosti, pretpostavljajući im značajem i vrijednošću ostalu poeziju, najčešće prigodničarsku u ukočenoj klasicističkoj maniri.³³ Nastojeći da svojim pjesmama obučee smiješno ruho, kako bi pobudile smijeh u slušalaca, Antun Kaznačić je itekako pazio na

²⁸I. A. Kaznačić, *Opaske u »Kiti šaljivo-satiričnih pjesama«*, Dubrovnik, zabavnik štionice, Split, 1868, 123–128.

²⁹M. Bruerević (Bruere), Knezu Sapjehi, Gosparu Palu Gučetiću, Gosparu Antunu Sorkočeviću, Petru Aletiću, Istomu Petru u Zborniku stihova i proza 18. stoljeća, edicije Pet stoljeća hrvatske književnosti, Zagreb 1973, 283–320; Andriji Altestiću Marka Bruerevića pjesan, *Trezor NSB*, R 3767.

³⁰I. A. Kaznačić, *I canti popolari de' Ragusei*, u *Alcune pagine su Ragusa*, Dubrovnik 1881, 39 »Al semplice augurio s' aggiunse lo scherzo amichevole e divenne poesia satirico-faceta, compatibile soltanto coi miti costumi a co' vincoli di fraterna intrinsechezza che univano in quasi una grande famiglia, la popolazione tutta di questo paese. Il dialetto s' introdusse in luogo della pura lingua; valenti scrittori se ne appropriarono la forma e l' abbelirono con tutte le grazie dell' arte;«

³¹F. M. Appendini, *Notizie storico-critiche sulle antichità, storia e letteratura de' Ragusei*, 1802, 196 »Essa consiste in alcuni auguri, che da numerose compagnie di cantanti si fanno in versi Slavi per le publiche strade avanti la porta dei parenti e degli amici. Queste canzoni sono serie, buffe, e tavolta anche satiriche, secondo il genio del poeta, che o la compone prima, oppure le improvvisa; cio, che tiene in attenzione, e fa ridere gli astanti. Il tuono, in cui si canta, a affatto nazionale.«

³²Antun Ročić u knjizi *Hrvatski narodni preporod II*, edicije Pet stoljeća hrvatske književnosti, Zagreb 1965. 278.

³³Pismo Antuna Kaznačića Matiji Banu od 1. svibnja 1849. HAD RO 170, CCXXIII/1)....mno-go začinkah od te varste u moje doba i upisah i prijateljem izspievah za u družbami veselo proći vri-eme, nu kako te zabave niti su me trudom morile, nego često iznenada bile bi začinjene, tako sam malo cienio tu varstu mojeh piesamah i nikakvu pomnju nijesam postavijo za sačuvat ih.«

svoj jezični izraz, koristeći efekte dubrovačkog kolokvijalnoga jezika, obilje talijanizama i osobito elemente pučke frazeologije. Smatrao je da bi ova poezija, lišena spomenutih elemenata, izgubila sav svoj šaljivo satirični smisao.³⁴ Zahvaljujući sinu Ivanu Augustu Kaznačiću dio kolendi i »šalnih pjesama«, kako je sam nazivao svoju šaljivo satiričku poeziju koja nije imala formu kolende, objavljen je u knjizi Pjesme razlike u Dubrovniku 1879. godine.³⁵ Zasigurno je ipak veći dio ostao raspršen u rukopisu i tek dijelom sačuvan zahvaljujući sinu Ivanu Augustu.³⁶ Prema kolendi posvećenoj dobrom prijatelju i učitelju F. M. Appendiniju, čini se da su Kaznačićeve ne uvijek dobronamjerne i benigne šale znale podići i burne reakcije različenih građana kojima su takve pjesme bile posvećene. Dakako, nije u tim slučajevima bila posrijedi samo preosjetljivost građana kojima je autor namijenio svoju poruku, već je doista Antun Kaznačić, poput svogaavnog prethodnika Franceska Bernija, znao prekoračiti prag prave mjere, služeći se niskim udarcima i pretjeranom vulgarnošću.³⁷ No ta povremena pretjerivanja ne umanjuju značaj i vrijednost

³⁴U spomenutom pismu Matiji Banu, A. Kaznačić na nagovor da prikupi i objavi svoje kolende odgovara: »...usilovan sam bio služiti se običajnim nariječem dubrovačkim tako da danas za pridati taj moj trud u ruke Slavianah, trebalo bi ga očistiti od umetnutieh riečih italinskieh koje nariče dubrovačko upotrebljava s' čiem bi za malo oslabila one vriednosti koja je slušaoce na smieħ poticala.«

³⁵U rukopisnoj zbirci Antuna Kaznačića prepisanoj rukom Ivana Augusta Kaznačića HAD, RO 170, CCXXIII koju je I. A. Kaznačić podijelio na I. dio Šaljive pjesme i II. dio Prigodne pjesme, nalazi se i nekoliko neobjavljenih pjesama. U I. dijelu to su: Kolenda Matu Šariću, Kolenda Ivu T_____, Kolenda Đivu Sabu, Kolenda dum Pavu N_____, Kolenda dum Niku Periću, U oči sv. Andrije, U oči Lučina dana, Gospodinu Niku Arbanasu; Među ostalim pjesmama Antuna Kaznačića neobjavljena je i šaljiva pjesma kojoj je Kaznačić dao naslov »Kuljen«, premda je po svom sadržaju i to kolenda, posvećena Sabu begu uoči Vodokršta, HAD, RO 170, kut. 16, XI/15.

³⁶Dio Kaznačićevih šaljivih i prigodnih pjesama nalazi se i u Arhivu HAZU XV. 21/B I. Među njima je i šaljiva pjesma »Montovjerna, srećni brijegu« s lascivnim prizvukom:

Montovjerna, srećni brijegu,
Svskog lova i obilnosti
Hot po zimi hot po snijegu
Raskoša si ti mladosti.
U tvojim se nazbilj hridi
Puno dobra svakog vidi.

Jesen nije doba samo
Kad si ugodna ti lovcima
Jerbo i ljeti, kako znamo,
Utjeħa si vojnicima.
Ki pod smokvom ištu u hladu
Da ko gladi njima brađu.

Lijepa ti si smokvo mila
Grane i lišće da grjehote
Dobro u doba raščinila
Za pokrivat sve sramote
Djevojaka i djevica
bezobrazna ke su lica

³⁷C. Fisković, Ivo Bizar i likovne umjetnosti, Anali Zavoda za povijesne znanosti JAZU u Dubrovniku, 1979, 317, autor ovdje spominje »bestidnu Kaznačićevu satiru«, a posrijedi je Kaznačićeva rugalica »Sonet suproc Bizaru« čiji se rukopis nalaziu knjižnici Male Braće u Dubrovniku, br. 1482.

brojnih Kaznačićevih pjesama koje se svojom duhovitošću i ljepotom te vještom uporabom jezičnih elemenata ubrajaju u antologijske pjesme hrvatske šaljivo-satiričke književnosti.³⁸ Kaznačićeva vis comica odraz je njegova temperamenta, njegove vesele naravi i njegove volje, što je odlika svih berneskinih pjesnika odnosno nastavljača poetike Franciska Bernija. Očituje to i kolenda »Prijatelju Matu Šariću lijekotaržcu, koj u stavnijem godištima mladom gospođom zaručio se bio«:

Ako nijesam s pravom časti
 Ponedjenik u prošasti
 K tebi došo, mili brate,
 Oprosti mi, bolja za te!
 Ne, krivina ne bi moja,
 Neg' djevojka Mara tvoja
 Rekla mi je sgor s fumara,
 Prosti, doma nije gospara.
 To čujuć i imaš znati
 Uputih se svud te iskati,
 Jeda bih te gdjegod srio
 I riječima zabavio.
 Al' susretoh momka tvoga
 Koj mi reče: Ne za Boga!
 Večeras ga ti ne traži,
 Jer se teškim znojem vlaži;
 Nema jadnik nigdje mira,
 Jedva žive i ćuhopira.
 Novi lambik jer provljiiva.
 Vrlo brate mili, evviva!
 Stakni bolje, hod naprijeda!
 Nek dušmanin crkne od jeda.
 Nu skelnice pomno radi,
 Ter s opipom spirit cijedi,
 Prikri ozgor, dok se ogrije,
 Nijedna preša dobra nije.
 Što bi bilo, da po vragu
 U tom trudu gubeć snagu,
 Ali lambik da se slomi,
 Al' cjedilo da se ulomi?
 Što bi bilo da, mulane,
 Ujedamput spirit plane,
 U početak da ti od prve

³⁸L. Zore, Naš jezik tijekom naše književnosti u Dubrovniku, Dubrovnik zabavnik štionice za 1870, Dubrovnik, 1871, 214 »A Bunić da se razgovori, okrene na šaljivu stranu i dade napatuk satiri i kolendi koje oboje procavti poslije u Antuna Kaznačića. Ovi još nam žive i obeseli nas gdjegdje kakvom vrijednom satirom ili kolendom, ali nam je on zadnji tračak dubrovačke svjetlosti, zato je i poštovan od mlađeg naraštaja.«

Nestane ga sve do mrve?
 Ali budu Bogu hvala!
 Ta nezgoda nije ti pala,
 Sve je otišlo sve perfetto,
 Ko'm po tunji uprav dretto.
 Sve je cijelo, to mi je milo,
 Lambik, spirit i cjedilo.
 Sad te učiti dobro stoji
 Kak ugodit tvojoj gospoји,
 S' česa od vještijih, novi zete,
 Prijateljske primi svjete,
 Koje drži na pameti
 Ako misliš mirno umrijeti.
 Kad se sa službom ona uskara
 Ispid spred ili ormara,
 I ti brate psuj i viči
 Jer muževim sve priliči,
 Kad se smije ili plače
 Smij se, plači ti još jače.
 Kad ti štogod priporuči
 Brzo učini, šuti, muči.
 Ter za ugodan ženi biti,
 Ne gledaj se ni slomiti.
 Kad svilenu pita odjeću
 Ti za ugodnost njome veću,
 Naredi je od brokata,
 S cvjetovima suhog zlata,
 Ne gledaju jer na cijenu
 Mudri ljudi kad se oženu.
 Tad ćeš samo dočekati
 Vidjet sunce mrakom sjati,
 Usred podne mjesec paka
 Svijetlit će ti bez oblaka;
 Tad ćeš vidjet sve radosti
 Od žennidbe čestitosti,
 I žalit ćeš zašto prije
 Na taj obrok ne prispije.
 Primi dakle, sretni zete,
 Prijatelja tvoga svijete,
 Ko ih daje, zet je bio
 I taj nauk dovršio.

A. Kaznačić je itekako pazio da mu jezik bude šarolik, stilski izražajan i bogat neobičnim nazivljem. U predgovoru vlastitog izdanja Đorđićeva »Marunka« Kaznačić hvali jezik autora ove »špotne« pjesme, nazivajući ga kitnjastim i ističući da je Đorđić, živeći duže vrijeme na Mljetu, uočio njihove smiješne običaje i osebujan govor, koristeći to kao osnovne stilske elemente svoga pjesničkoga pristupa u spomenutoj pjesmi. Sličnim se elementima koriste i A. Kaznačić koji izuzetno pozna dubrovačku sredinu u kojoj je i proživio najveći dio

svoga života, vješto koristeći dubrovačke mane i zatajnosti, kao i osobitosti lokalnoga govora. Antun Kaznačić za objekt svoga podsmijeha uzima priproste ribare, usidjelice, nespretnoga fratra, starije ženike, delikatne ljubavne situacije, ali i jednog magarca u pjesmi »Pad s tovara«, koji ima sve osobitosti tvrdoglavih, egocentričnih i zlonamjernih ljudi.³⁹

S toga noseć na plećima
 Ovog novog Salamuna,
 Kog svak štuje međ fratrima
 Kom se reda spravlja kruna,
 Izgubiti neću zgotu
 Utopit ću fratra u vodu.
 Dok se o njemu uzgovori
 Dotle će me spomin imati
 Po dolini, brdu, gori
 Ime će mi pripjevati
 Slavan bit ću za sve vijeke
 Jer ga utopih posred rijeke.

Uz odabrane elemente pučke frazeologije koja nije bez komičnih efekata, Kaznačić se vješto koristi i augmentativnim izrazima, neobičnim sintagmama i izrazima gadljivog sadržaja i čudna nazivlja. Takva je kolenda uoči Vodokršta Sabu Begu koju je duhovito nazvao »Kuljen«.⁴⁰

³⁹A. Kaznačić, Pjesme razlike, Dubrovnik 1979.

⁴⁰A. Kaznačić, Kuljen, Historijski arhiv Dubrovnik (HAD), RO 170, kutija 16, XI/15

Uzmi litru skarambeža
 Crvi, mravi i prndelja
 Rigotinu gadnu od ježa
 I čifutskijih pet krmelja.

Stavi prdac Podne Roge
 U ukropinu od kimaka
 Beatava znoja s noge
 I rašpatur od opanaka.

Pa priloži dva mosura
 Grinta, uši, guja i gnjida
 Šimingula i babura
 Ženskih stvari od dum Vida.

Pospi s mižom od mačaka
 pa na buklo stavi od gnjestra
 Stavi pregršt smoločaka
 da se skuha ta manestra.

Pa pomaži s marcom s rane
 Stavi odzgor pregršt uši
 U čmar skotne pantagane
 Tvrdo veži da ne izduši
 Vodokršća pak u oči
 Begu Sabu s gomnom smoči.

No, uza sve što veseljaci najradije spominju kolende Antuna Kaznačića i Mara Zlatarića, Orsat Pucić je mišljenja da nitko nije »pogodio bolje kolendu kao što je ovaj naš Marko Bruere, on je Francuz, uvidio koliko je škodilo dubrovačkim kolendama što su bile sastavljene sve polu naškijem a barem polu talijanskijem riječi, da i smješnije postale, te ih je on uzo pisati ili sasma čistijem ili smješnijem jezikom«. Što se tiče ostalih Bruerevićevih duhovitih pjesama koje nemaju oblik kolende, Pucić ističe da su one posljedica Bruerevićeva satiričkog gledanja na cjelokupan dubrovački život u kojem su mu se kao strancu mnoge stvari pričinjale duhovite i smiješne, premda to i nisu bile.⁴¹ Bez obzira na Pucićevo tvrdnju, očividno je da i Bruerević koristi talijanizme koji u njegovim pjesmama pridonose komičnim efektima:

A da t' pravo rečem, Anto
čudit im se nije poi tanto
I ako se vragu dađu
Borme! razlog njeki imadu.⁴²

Pored toga, Bruereviću su bliski i turcizmi, kojima se približio za života u Bosni i poslije ženidbe za kćer bosanskog trgovca Katu Hodić.

U Dubrovniku se, kao što je istaknuto, za spomenutu poeziju koristio izraz *berneska*, češće pak *anacreontska*, *makaronska* ili pak *šalna*, *špotna* odnosno *šaljivo-satirična* poezija. I. A. Kaznačić koristi, međutim, u katalozima koji su objavljeni 1859. i 1860. godine, izrade koji se rjeđe susreću u značenju šaljivoga, komičnoga odnosno satiričnoga. Tako za duhovite Bruerevićeve maskerate on koristi izraz **tamašne pjesme**, prema značanju tamašan za smiješan i šaljiv koji nalazimo u uporabi kod Sasina.⁴³ U primjeru jedne pjesme M. Zlatarića posvećene Đ. Feriću, pjesniku latinskoga spjeva »Periegesis orae Rhacusanae«, I. A. Kaznačić u svome katalogu koristi izraz **tlačiva** pjesma u značenju satiričnoga.⁴⁴

Prema svoje sadržaju ova je poezija u Dubrovniku najčešće bila prigodnoga karaktera: pokladne pjesme, kolende i pirne pjesme. Veliki broj šaljivih pjesama nastajao je neovisno o prigodama, uvjetovano pjesnikovim temperamentom i dubrovačkim mentalitetom sklonim šali na tuđi račun. Ova se poezija nastavlja na bogatu tradiciju pokladne pjesme u starijoj hrvatskoj književnosti njegovanoj osobito u Dubrovniku, pa je u tom smislu na mjestu Medinijeva konstatacija koja se odnosi na Antuna Kaznačića i na njegove nešto starije prethodnike i suvremenike, kojom ih ubraja u Čubranovićeve nasljednike. Postoje zasigurno i podudarnosti s berneskom poezijom talijanskih pjesnika starije generacije, no, nema sumnje da dubrovačka šaljiva poezija iskazuje svoju autonomnost i autentičnost vezanu za način dubrovačkog života i njegova mentaliteta te za osebujni poetski izaz definiran lokalističkim govornim osobitostima, pučkom frazom i specifičnom stilskom izražajnošću.

⁴¹O. Pucić, Marko Bruere Derivaux, pjesnik slovinski u Dubrovniku, Dubrovnik cvijet književstva III. Zagreb, 1852, 9–57.

⁴²M. Bruerević, Gosparu Antunu Sjerkoviću, Dubrovnik cijet književstva...33

⁴³I. A. Kaznačić, Rukopisi hrvatski, Arkiv za povjesnicu jugoslavensku V, Zagreb, 1859, rkp. pod. br. 21.

⁴⁴Potvrdu za atribut *tlačiv* nisam našla u postojećim rječnicima hrvatskog jezika. Izveden je, po svoj prilici, prema glagolu *tlačiti* koji se, uz ostala značenja, može koristiti i kao pogrdivati odnosno ismijavati.

Cjelokupna šaljiva poezija u Dubrovniku krajem 18. i početkom 19. stoljeća zrači optimističkim građanskim moralizmom. Ne izražavajući nikakve staleške suprotnosti i netrpeljivosti, ismijavaju se običaji i prilike dubrovačke sredine, život i moral njegovih žitelja bez obzira na to jesu li plemići, građani pa čak i duhovne osobe. Dubrovački mentalitet, običaje i prilike sagledavaju pjesnici prema vlastitoj slici koja se upravo i začela u njihovoj vlastitoj privrženosti dubrovačkom podneblju i njegovim ljudima, podvrgavajući, dakako, sve to duhovitoj naravi svoga temperamenta, očitujući se često i u arkadijskim tonovima što su ih njegovali sljedbenici arkadije berneske. Možda upravo stoga bernijevski izričaj i njegov duhovit smisao živi na poseban način i danas u Dubrovniku, u poeziji L. Paljetka, a F. Čale prevodi Bernijev sonet »Chiome d'argento fine, irte e attorte« stotinu godina poslije Kaznačićeva prijevoda »Brade Dinka Jakinjanina«. ⁴⁵

Stanislava Stojan

THE BERNIAN POETRY IN DUBROVNIK ON
THE TURN OF THE 18TH/19TH CENTURIES

Summary

This is a jocular-satirical kind of poetry that appeared on the Dubrovnik cultural scene on the turn of the 18th/19th centuries, mostly as the poetics of idleness and diversion, in its bare and sterile one-sidedness.

Still, with all incapacity of the last literary representatives of the old Dubrovnik to reach the heights of genuine art, some poetic achievements managed to break through the level of a wanton joke, a pale caricature and an unsure parody, by speaking spontaneously, graciously and vividly, with witty remarks, which reflected the life of Dubrovnik of that time.

The most prominent poets of Bernian poetry were M. Bruerević, D. Hidža and A. Kaznačić. The first to make literary and critical reference to this kind of poems was F. M. Appendini, who called them Bernian; the term being used in Italian lands for this kind of poetry, deriving from the name of Francesco Berni, the jocular poet of the Italian Cinquecento.

⁴⁵F. Čale, Petrarka Kanconjer, Zagreb-Dubrovnik 1974, 1172 »Fin, srebrn, kuštrav pram i sav raspreden«...